

Klassieke talen

op het Gymnasium

**TITUS
BRANSMALYCEUM**
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Onderbouw

Als je voor het gymnasium kiest, dan heb je in de onderbouw de vakken Latijn en oud-Grieks. In de brugklas krijg je drie uur klassieke talen en cultuur, in de tweede klas vier uur en in de derde klas ook vier uur (twee uur Latijn, twee uur oud-Grieks).

In de onderbouw leg je de basis voor de klassieke talen en cultuur. Je leert bijvoorbeeld het Griekse alfabet lezen, maakt kennis met de klassieke wereld en je komt erachter wat naamvallen zijn.

De talen Latijn en Grieks ondersteunen het aanleren van de andere talen (Frans, Engels, Spaans en Duits). Er zijn veel verbanden te leggen tussen de klassieke talen en de moderne talen die je op het TBL volgt.

We vinden het belangrijk om je te helpen bij het aanleren van taal. We maken onder andere gebruik van een Talenkaart.

We beschouwen taal als een systeem. En bij het aanleren van Grieks en Latijn sluiten we aan bij de taal die je al kent: het Nederlands.

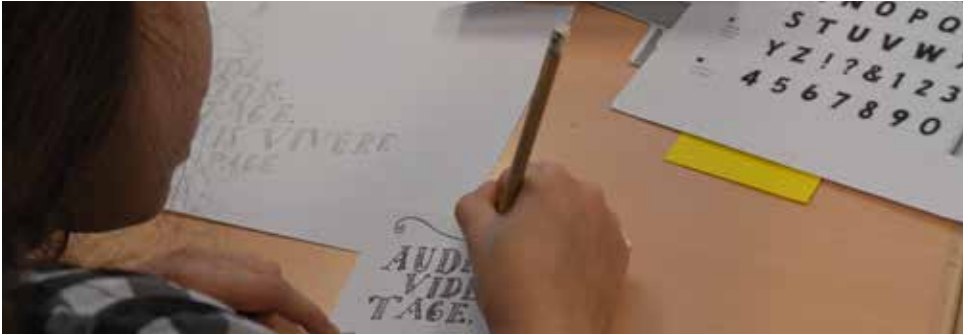
Voor ouders organiseren we een Talenavond zodat ook zij kennis maken met de verschillende talen en hoe je hiervoor moet leren.

**TITUS
BRANDSMALYCEUM**
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Bovenbouw

Na de onderbouw kun je kiezen voor de vakken Griekse Taal en Cultuur en Latijnse Taal en Cultuur. Je mag beide vakken kiezen, maar je mag je ook concentreren op één taal. Zoals al blijkt uit de officiële naam van de vakken, gaat het hier niet alleen om taal maar speelt ook de cultuur een belangrijke rol. Om de teksten die je leest goed te kunnen begrijpen en waarderen heb je immers ook een goede kennis nodig van de tijd waarin die teksten zich afspelen. Steeds wordt de link gelegd met het heden en denken we na over verschillen met en overeenkomsten tussen hun tijd en die van ons.

In de bovenbouw ga je allerlei klassieke teksten, die eeuwen geleden geschreven zijn, lezen. Misschien ga je wel een stuk lezen uit een Griekse tragedie of een spannend oorlogsverslag, bijvoorbeeld over de oorlog tussen de Grieken en de Perzen. Of een aanklacht bestuderen die ooit is uitgesproken door een Romeins advocaat zoals Cicero. Of lachen bij gedichten over een hopeloze liefde. Maar ook een aantal moderne verhalen zijn vertaald naar het Latijn en oud-Grieks, zoals Harry Potter en De Hobbit. Ook Nederlandse kinderboeken zoals Nijntje (Miffa) en Jip en Janneke (Jippus et Jannica) zijn vertaald in het Latijn en/of oud-Grieks.

TITUS
BRANDSMALYCEUM
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Naast vertalen ga je je ook meer verdiepen in de klassieke cultuur.

- Wat is het verschil tussen een Grieks en een Romeins theater?
- Hoe dachten de Grieken over slavernij?
- Trouwden ze toen ook uit liefde?
- Wat was de positie van vrouwen en kinderen?

En je leert over de geschiedenis van de Grieken en de Romeinen.

- Hoe ontstond de democratie in Athene?
- Waarom was er een oorlog tussen de Grieken en de Perzen?
- Waarom trok Hannibal met zijn leger en olifanten over de Alpen?
- Hoe kwam Julius Caesar in onze streek terecht?

De zesde klas is het eindexamenjaar. Alle gymnasiasten in Nederland lezen dan in dat jaar dezelfde Latijnse en Griekse teksten. Bij Latijn kunnen dat teksten zijn van Cicero of Livius. Bij Grieks zijn dat bijvoorbeeld teksten van Herodotus of Homerus.

In mei doe je dan eindexamen.

Α	α	a	alfa
Β	β	b	bèta
Γ	γ	g	gamma
Δ	δ	d	delta
Ε	ε	e	epsilon
Ζ	ζ	z	zèta
Η	η	e	èta
Θ	θ	th	thèta
Ι	ι	i	jota
Κ	κ	k	kappa
Λ	λ	l	lambda
Μ	μ	m	mu
Ν	ν	n	nu
Ξ	ξ	x	xi
Ο	ο	o	omicron
Π	π	p	pi
Ρ	ρ	rh	rho
Σ	σ	s	sigma
Τ	τ	t	tau
Υ	υ	y	upsilon
Φ	φ	ph	fi
Χ	χ	ch	chi
Ψ	ψ	ps	psi
Ω	ω	oo	omega

Grieks alfabet

Buitenlesactiviteiten

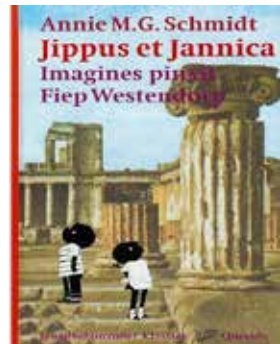
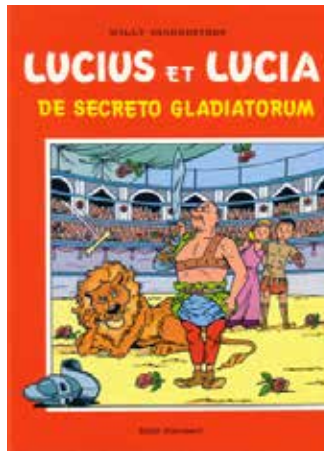
Op het gebied van de klassieke talen en cultuur wordt er in en buiten de lessen veel gedaan. In de onderbouw onderzoeken we bijvoorbeeld echte Romeinse scherven in Museum Het Valkhof. In klas 2 gaan we naar het archeologische park van Xanten, vroeger een Romeinse legerplaats. Ook bezoeken we het Museum voor Oudheden in Leiden en volgen daar workshops.

In de bovenbouw is er de mogelijkheid om deel te nemen aan de reis naar Rome in klas 5. Ook worden er tentoonstellingen bezocht in de Activiteitenweken. Leerlingen uit de bovenbouw doen ook in teams mee aan de jaarlijkse Ken-Je-Klassieken Quiz. Samen met de leerlingen bedenken we ook activiteiten die passen bij de interesse van de leerling en aansluiten bij het lesprogramma.

**TITUS
BRANDSMALYCEUM**
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Elk jaar houden we ook een “Dies Gymnasialis” (Gymnasiumdag), meestal in maart. Je kunt dan diverse workshops volgen zoals Grieks scrabble, Romeins koken, Olympische sporten en kunstgeschiedenis. In voorgaande jaren hebben we weleens een gastles van een Romeins soldaat gehad, of een workshop door iemand van de Universiteit van Leiden. De dag wordt afgesloten door een meesterverteller voor de onderbouw en een toneelstuk voor de bovenbouw (in De Groene Engel).

Waarom Latijn en Grieks kiezen?

Waarom zou je Latijn en oud-Grieks kiezen? Geen van deze talen wordt nu nog gesproken, behalve in Vaticaanstad waar nog steeds Latijn wordt gesproken! En het is ook niet meer nodig om Latijn te hebben gehad als je geneeskunde of rechten gaat studeren. Het is natuurlijk wel handig bij een aantal studierichtingen als je wel Latijn hebt gehad.

Een reden kan zijn dat Latijn en Grieks een uitdaging zijn. Vertalen lijkt op het oplossen van een ingewikkelde puzzel. Dat maakt de vakken extra leuk om te doen, zeker als je van puzzels oplossen houdt.

Ook geeft het gymnasium je een voorsprong voor de rest van je leven. Je leert namelijk doorzetten, je traint je geheugen en leert heel precies te kijken. Daardoor halen gymnasiasten op de universiteit gemiddeld betere cijfers en sneller hun diploma.

TITUS
BRANDSMALYCEUM
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Daarnaast kom je veel te weten over de klassieke oudheid. De klassieke oudheid is de bakermat van onze westerse cultuur. Ons rechtssysteem bijvoorbeeld is gebaseerd op de Romeinse wetten en onze democratie komt voort uit de democratie in het oude Athene. En wist je dat de Romeinen al vloerverwarming hadden?

Kennis van Latijn en Grieks maakt het ook makkelijker om andere talen te leren. Spaans en Italiaans lijken erg op het Latijn en het moderne Grieks lijkt nog veel op oud-Grieks.

Het gymnasium, deze prachtige opleiding die al heel lang bestaat, is eigenlijk de voorloper is van het moderne onderwijs. De vaardigheden kritisch denken, communiceren, probleem oplossen, samenwerken en creatief denken werden in de oudheid al veelvuldig toegepast. Gelukkig maar, anders had onze maatschappij zich niet ontwikkeld tot de moderne maatschappij die het nu is.

Een voorbeeld: kritisch denken is zo'n moderne vaardigheid. Dit veronderstelt analytisch denken en een onderzoekende houding. Een kritische denker onderzoekt het eigen denkproces en stelt zo nodig beslissing, opvatting of handeling bij.

Archimedes, een Griekse wetenschapper, heeft zich in zijn tijd beziggehouden met natuurkunde en wiskunde. Hij heeft o.a. het katrol uitgevonden. En dat ging niet van het ene op het andere moment. Uitproberen, bijstellen, opnieuw beginnen. Eigenlijk is dat nog steeds aan de orde in het moderne wetenschappelijke onderzoek. En dat leren we onze leerlingen ook.

Romeinse tempel virtueel herbouwd

Eeuwenlang lagen ze verstopt onder klei en aarde. Tientallen jaren lagen ze vervolgens nog op de gemeentewerf van Lith. Nu pas krijgen de brokstukken van de Romeinse tempel bij Kessel intensieve aandacht. En komt de tempel – op de computer – opnieuw tot leven.

Peter van Erp

Lith

Voertig stuks stenen liggen uitgestald in een loods waar de buitendienst van de voormalige gemeente Lith zijn materialen oploeg. In de jaren 70 en 80 werden ze aange troffen bij zand- en grindwinning een paar kilometer verderop. Met bewijs dat er een Romeinse tempel heeft gestaan op de plek die nu midden in waterplas de Lithse Ham ligt.

Botten, rivaarden, helmten, bijlen en andere gebruiksvoorwerpen verdwenen in de collecties van enkele amateurarcheologen. Zij namen de moeite om dagelijks te spreuen op de zandzuiger die de complete Romeinse geschiedenis van de streek uitbraakte. Enkele kalkstenen ornamenten die waarschijnlijk in de sierlijst van de tempel hebben gezeten, gingen naar het Noord-Brabants Museum. De grootste brokken tuf-

steen bleven in Lith achter.

Sindsan heoloog Mijke Peeters is ervan overtuigd dat de omgeving van Maren-Kessel in de tijd van de Romeinen een gebied was met veel economische en militaire bedrijvigheid. Tussen Lith en Kessel heeft mogelijk zelfs een compleet stadje gelegen. Vada. Dit stadje wordt beschreven door de Romeinse schrijver Tacitus als nederzetting in het land der Bataven. „Of het echt Vada was dat hier heeft gelegen, is nog niet bewezen. Maar er zijn steeds meer aanwijzingen dat dit een belangrijk verkeersknooppunt was, op de plek waar toen nog de Maas en de Waal samenvoerden. De grote veldslag die Caesar hier heeft geleverd, de bouw van de tempels van Kessel en Tempel en later een fort: alles wijst erop dat dit in de Romeinse tijd een belangrijk centrum was.“

Op basis van de archeologische informatie is eerder al een schets gemaakt van wat wellicht de grootste Romeinse tempel was in wat later Nederland is gaan heten.

▲ Jeroen de Kester, Marit van de Hof en Robin Nijhof (vlnr) meten en fotograferen de tempelstenen op de gemeentewerf in Lith.

FOTO: JEROEN DE KESTER/STUDIO DE WOLF

► Een impressie van de Romeinse tempel, zoals die er mogelijk heeft uitgezien.

FOTO: JEROEN DE KESTER

Daaronder een ornament dat waarschijnlijk in de sierlijst van de tempel heeft gezeten. FOTO: WED. BOLOOGH/WESTTUTHELIENDEWOLF/AMSTERDAM

40

► De veertig brokstukken van de Romeinse tempel werden in de jaren 70 en 80 aangetroffen bij zand- en grindwinning in wat nu de Lithse Ham heet.

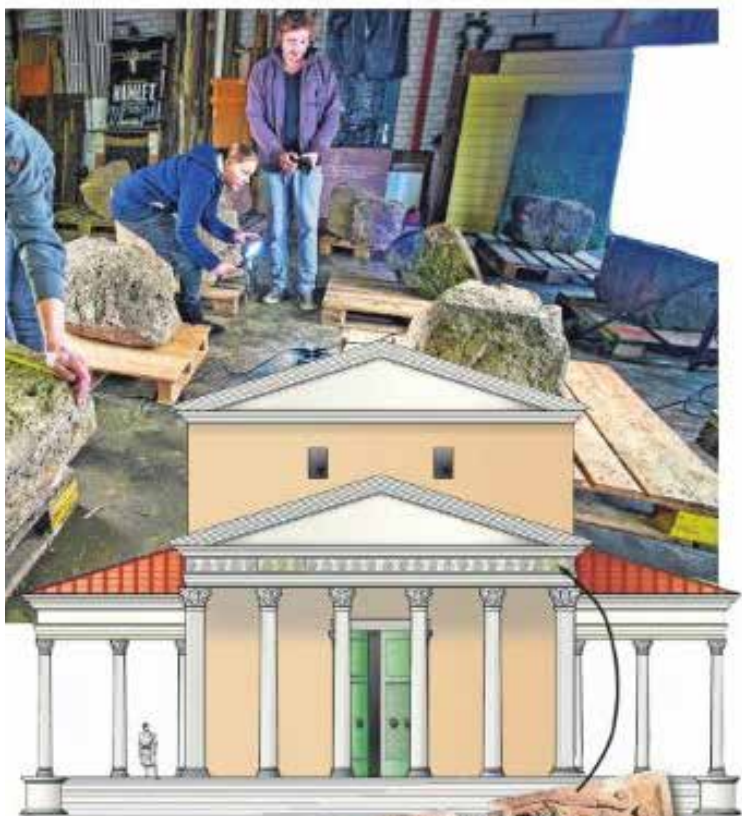
Incousen puzzelt de gemeente Oss, waar Lith sinds 2000 deel van is, op een nieuwe functie voor de brokken van zandzuiger tuffsteen, inderijd vanuit de Duitse lijf naar hier verscheept. Gelacht wordt aan een plek langs een fietsroute met een Romeins thema. Verschillende van de stenen hebben de afgelepen voertig jaar al in weer en wind gelegen en lijken daar weinig mee te hebben geleden. „Tuffsteen is wat dat betreft sterker dan het lijk“, concludeert Peeters.

„Kijk bijvoorbeeld ook naar de tuffstenen torens van het kerkje in Neerlangel. Honderden jaren oud en nog steeds goed.“

In elk geval leek het de ge-

TITUS
BRANDSMALYCEUM
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

meente een goed moment om alle stenen nog eens af te stoffen en uitgebreid te documenteren. Daarvoor is het bureau ArcheoSfD in de arm genomen. „We meten de stenen van alle kanten open zeventien keer op de foto“, verklaart Marië van den Hof van ArcheoSfD.

Bouwpakket

Te zien is hoe verschillende stenen een inscriptie met Romeinse cijfers dragen. Mogelijk kregen ze die om bij de bouw hun vooraf bepaalde positie aan te geven, zoals bij een bouwpakket. Ook zijn er inscripties die lijken te zijn gemaakt om draagbalken in te ste-

ken, en ribbels die ter versiering zijn aangebracht. „Op basis van alle data die we verzamelen, maken we een exacte kopie van de stenen, maar dan in digitale vorm. Zo gaan ze nooit verloren voor de wetenschap.“

ArcheoSfD herbouwt de complete tempel op de computer, inclusief de tekenstukken die in de Lätse loods liggen uitgestald. „Als

de tempel klaar is, kun je alle vier-tig stenen erin terugvinden. Je kunt er namelijk aan alle kanten omheen en naar binnen.“ Van den Hof kan niet precies aangeven wanneer het project wordt opgeleverd. „We zijn hier wel een aantal weken zoet mee.“ De gereconstrueerde tempel zal de virtuele tempel gebruiken voor educatieve en mogelijk ook promotiemele doeleinden.

Artikel uit het Brabants Dagblad van 10 januari 2020

Opdrachten

1. Schrijf je naam in het Grieks:

TITUS
BRANDSMALYCEUM
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

2. Hieronder staan een paar echte Griekse woorden.
Welke Nederlandse woorden herken je hierin?

βασις _____

ροκ & ρολ _____

βιβλιοθηκη _____

3. Hierboven staat een foto gemaakt in een eetcafé in Griekenland. Ze boden iets lekkers aan voor bij de koffie. Begrijp jij om wat voor lekkers het gaat?

**TITUS
BRANDSMALYCEUM**
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Het γυμνάσιον (gymnasion) was in het oude Griekenland een trainingsplek voor lichaam en geest: er waren niet alleen atletiekbanen en baden, maar ook bibliotheken. Afwisselend gingen jongens sporten en volgden ze er lessen.

In het oude Rome leerde de elite algemeen beschaafd Latijn, en daarnaast de *lingua franca* van het oosten: Grieks. Het was een teken van een goede opvoeding als je als Romein ook Grieks sprak en schreef.

De kennis van het oud-Grieks is grotendeels verloren gegaan na de val van het West-Romeinse Rijk en het begin van de Middeleeuwen. Latijn werd nog wel volop geleerd en geschreven, met name binnen de Kerk.

In de tweede helft van de Middeleeuwen kwamen er Latijnse Scholen. Kinderen leerden er godsdienst en Latijn, en steeds vaker ook Grieks.

Rond 1800 kwamen er andere vakken bij, zoals Aardrijkskunde, Wiskunde en Frans, en werden deze scholen *gymnasium* genoemd.

Sinds de Mammoetwet van 1968 is het gymnasium ondergebracht binnen het VWO.

**TITUS
BRANDSMALYCEUM**
HAVO • ATHENEUM
GYMNASIUM

Het Titus Brandsmalyceum, locatie van Het Hooghuis
Molenstraat 30, 5341 GD Oss
0412 224180, infotbl@hethooghuis.nl
www.tbl.hethooghuis.nl

Twitter: https://twitter.com/tbl_oss
Facebook: <https://goo.gl/FBXsci> of via de website van school
Instagram: https://www.instagram.com/tbl_oss/